

DE KUNST VAN DE Verwondering

Tekst SUZANNE ANTONIS // Foto's LIEVEN VAN ASSCHE

Plato zei het al: "De verwondering is het begin van filosofie, het zet alles in beweging." Maar is dat wel zo en romantiseren we die verwondering niet te veel, zeker bij kinderen? OKRA vroeg het aan Kristof Van Rossem (49), filosoof en begeleider van Socratische gesprekken waarin hij ook met kinderen en jongeren aan de slag gaat.

'Kunnen dieren dansen?' Het was in een groeps gesprek dat Kristof begeleidde, dat een kind die vreemde vraag stelde. Het antwoord leek aanvankelijk evident maar hoe verder ze erover nadachten, des te moeilijker het werd om een juiste definitie voor 'dansen' te vinden. Kristof: "De kinderen kwamen met allerlei opvattingen aandragen. Over een papegaai die zijn kopje beweegt op het ritme van radiomuziek. Ja, dieren kunnen dansen. Nee, want een soldaat stapt ook ritmisch op muziek en hij danst niet; hij marcheert... En dansen doe je voor je plezier, niet op bevel. Je danst uit jezelf... Niet waar, mijn mama en papa gaan elke week naar de dansles, zij hebben dus leren dansen..."

Dat is wat er ook gebeurt in een Socratisch gesprek. Het is een kritisch onderzoek over de waarheid van spontane opvattingen die mensen of kinderen hebben over hun ervaringen. Of dieren kunnen dansen, was niet langer de vraag. Wel: wat is dansen nu eigenlijk? En de verwondering omdat je er geen eenduidig antwoord op vond. Het onderzoek bleef gaande.

De vraag van de tweede orde

Kristof: "Wat in dat groeps gesprek over die dansende dieren gebeurde, was dat er vragen van de tweede orde werden gesteld. Het zijn vragen waar geen antwoord op komt dat juist of fout is maar waarover je van mening kan verschillen. Het zijn vragen naar een begrip eerder dan

naar informatie. Wanneer de eerste vraag van het kind is beantwoord, kan je als ouder een wedervraag over het aangeboorde thema aan hen stellen die de oorspronkelijke vraagstelling wat moeilijker maakt. De kennis die in je eerste antwoord zat, heeft de nieuwsgierigheid van je kind al bevredigd want ze weten nu wat het is. Maar na die tweede vraag zien ze dat er veel meer aan de hand kan zijn. In die houding en met ouders die het voorbeeld geven en de vragen van de tweede orde blijven stellen, kan nieuwsgierigheid tot echte verwondering leiden. Doe het vooral met humor of ironie, zodat je de aandacht van het kind blijft houden. Wellicht zullen ze je eerst wat verveeld afwijzen maar intussen is het zaadje wel gezaaid om verder te gaan dan de eerste orde kwestie. De praktische wetenswaardigheden die hen nieuwsgierig maakten, zijn na een tijdje gekend en niet meer zo interessant. De kunst is om naar de tweede verwondering te gaan en een gevoel te creëren van blijvende fascinatie voor de dingen zoals ze zijn. Wie een wetenschappelijke verklaring kreeg over hoe golven in de zee worden gevormd, kan nog altijd verwonderd zijn over de schoonheid in de beweging van water."

Kom uit je comfortzone

In onze comfortzone kennen we de voorspelbaarheid van de gebeurtenissen. Als je bijvoorbeeld de sleutel van de deur omdraait, weet je dat die deur zal opengaan. Je hebt die kennis ook nodig, anders word je

gek. Kristof: "Als alles anders zou zijn dan je verwacht, zou dat een wereld van verrassingen zijn. Mensen kunnen dat niet aan. Kennis is belangrijk om te overleven maar om buiten dat praktische weten te komen, heb je een bredere blik nodig. Want leven is toch méér dan overleven."

Kinderen/jongeren kunnen hun ouders al snel uit hun comfortzone halen. Als ze tot in de vroege ochtend op feestjes blijven of avonden lang op het internet rondhangen, kan je daar op twee manieren op reageren. Ofwel word je kwaad omdat het niet past in jouw praktisch beeld, wat waarschijnlijk de eerste reactie zal zijn. Ofwel vraag je je af hoe dat nu eigenlijk zit met de jongeren van tegenwoordig en wat het verschil is met een volwassene. Vanuit die inbreuk in je comfortzone kan een soort van verwondering ontstaan. Het is iets dat op jonge leeftijd moet aangeleerd worden. Als je beschermd opgroeit en alle mogelijkheden dichtgooit, dan worden de zekerheden belangrijker dan het nieuwe."

Waarom? Daarom!

Hoe dikwijls bezondigen we er ons niet aan: je kind vraagt 'Waarom willen sommige mensen een huisdier en anderen niet?', dan antwoorden we: 'Daarom' of 'Omdat ik het zo zeg'. Het lijkt een tendens te zijn om niet meer in te gaan op de waaromvragen van kinderen. Kristof: "Dat is jammer. Kinderen willen een verkla-

>>

WAAR JE BESNYENDE WERKT

EN RALE MOEKEN WEDEN

DIET FODIT, DEEL WERDEN DE

ZEKERHEDEN SIEDE WEDEN DEEN

WET WEDEN

ring voor de fenomenen die ze meemaken. 'Waarom ziet dat meisje uit mijn klas er anders uit? Uit welke cultuur komt ze en waarom is ze hier en niet daar?' De vragen komen meestal op een moment dat je als ouder wat anders aan je hoofd hebt. Toch is het belangrijk om er je tijd voor te nemen, te beginnen met een degelijke uitleg waarom iets zo is. Maar dan kan je verdér doorvragen, met een tweede orde vraag: 'Hoe denk je dat het komt dat mensen zo verschillend zijn?' Hier kweek je kinderen die niet alleen wetenschap belangrijk vinden maar die verder kijken dan dat. Dat kan al op jonge leeftijd gestimuleerd worden. Zeker de kleuterklas is belangrijk want er gaat een heel nieuwe wereld open. Echt filosoferen is het niet maar de geest wordt gevoed met kleuren en geluiden waaruit al die waarom-vragen ontstaan.

De overheid is er volop mee bezig om op didactisch vlak in de klas meer creativiteit toe te laten en de oorspronkelijke verwondering die achter de wetenschap zit terug in de ervaring van kinderen te brengen. Kennis aanbieden maar tegelijk de nieuwsgierigheid van kinderen prikkelen dat het toch iets méér is dan het eerste antwoord. De middeleeuwen zijn bijvoorbeeld misschien niet (zoals de juf zegt) in 500 begonnen en in 1500 geëindigd! Hoe dat juist zit, is een blijvende bron van onderzoek.

>>

Als een jong kind iets vraagt als 'Kunnen hondjes ook verliefd zijn?' dan vinden volwassenen dat vaak schattig. Wij menen immers beter te weten. Ik vind dat niet zo respectvol want doorheen die verwondering is het kind wel zijn denken aan het vormen. Hier is gewoon doorvragen over hun eigen opvattingen vruchtbaarder dan een ontroerde aai over de bol van het naïeve kind. Vraag hen: 'Waaraan herken je een verliefde hond?' En misschien heeft het kind gelijk!"

Verwondering is niet altijd positief

Dikwijls denken we dat kinderen van nature verwonderd zijn – en dus ook een beetje filosoof – maar dat is de positieve benadering van verwondering. Kristof: "Ze zijn evengoed verbijsterd als ze zien wat mensen

elkaar kunnen aandoen. Oorlog, echtscheiding... het haalt ze uit hun comfortzone. Het raakt ze en tegelijk fascineert het ze dat bijvoorbeeld twee mensen elkaar zoveel jaren graag hebben gezien en dan toch uit elkaar gaan. Het nodigt hen uit om na te denken over wat er allemaal bij de werkelijkheid hoort. Het is een confrontatie, een soort van stilvallen omdat ze iets over het hoofd hebben gezien.

Toch blijft verwondering vooral iets fascinerend, waarvan de basis wordt gelegd in de eerste levensjaren. Dat het kind voelt dat het er mag zijn op deze wereld, een nabijheid ervaart en zich oké voelt. Daar wordt het ontvankelijk voor schoonheid en voor het grote wonder dat het leven zelf is."

Info over lezingen en workshops van Kristof Van Rossem op www.socratischgesprek.be
Heb je interesse in de volgende opleiding 'Filosofisch gespreksleider voor kinderen en jongeren', stuur dan een mailtje naar kristof@socratischgesprek.be